

KOMENTAR: VREME JE ZA PRAVE JAVNE MEDIJSKE SERVISE U BUGARSKOJ

Author: [Assya Kavrakova](#)

Drzavni radio i televizija treba da reformisu nacin svog finansiranja kako bi se garantovala njihova nezavisnost i kvalitet programa.

Bugarskoj je hitno potrebna reforma nacina finansiranja Bugarske nacionalne televizije, BNT, i drzavnog radija, BNR, posle petnaest godina tranzicije tokom kojih su obe institucije zadrzale finansijski sistem iz komunistickog doba.

Tokom perioda postsocijalistickih reformi, duzeg od jedne decenije, aktuelni, a zastareli sistem je sprecavao transformaciju dva drzavna medijska giganta u istinske medijske javne servise.

To je imalo negativnog efekta na citavo medijsko trziste sprecavajuci ga da preraste u jednu zdravu ekonomsku strukturu.

Ocito je da medijska zajednica treba da jasno definise mandat BNT-a i BNR-a kao javnih medijskih servisa, koji su trenutno podložni politickom i komercijalnom pritisku.

Treba preformulisati ciljeve njihovih programskih sadržaja i regulisati ih zakonom kako bi se obezbedilo bolje koriscenje, duznosti i odgovornosti medija finansiranih iz drzavnog budzeta. Ovi mediji bi trebalo da se usredsrede na proizvodnju sadržaja tipicnih za javni medijski servis na nacin koji ce omoguciti racionalno upravljanje troskovima.

Novi mehanizam finansiranja BNT-a i BNR-a trebalo bi razraditi i garantovati njihovu nezavisnost od politickih i ekonomskih interesa.

Do 1990. godine, BNT je bila jedina televizijska mreza u zemlji. U to vreme, Komunisticka partija Bugarske ju je u potpunosti kontrolisala.

Nakon sloma jednopartijskog sistema, novostvorene politicke stranke su se sukobljavale oko kontrole nad BNT-om, koja je sve do 2000. godine bila jedina televizija sa nacionalnom pokrivanjem.

Konacno, dve druge komercijalne televizije sa nacionalnim pokrivanjem su se pojavile, BTV i Nova TV, cije je vecinsko vlasnistvo u rukama stranih kompanija.

Razvoj radijskog trzista bio je dinamicniji. Prva zvanicno registrovana komercijalna radio stanica, FM+, pocela je sa radom 1992. godine. Trenutno, vise od 250 FM komercijalnih radio stanica je u etru, od kojih su mnoge povezane sa nacionalnim mrezama.

Dve medijske kuce imaju nacionalno pokrivanje teritorije – BNR, sa tri kanala i pet regionalnih radio centara, i jedna nezavisna komercijalna stanica, Darik Radio, koji je dobio dozvolu za emitovanje 2000. godine.

Zakonski, dva državna medijska giganta su postali nacionalni javni medijski servisi 1998. godine prema tek usvojenom Zakonu o radiodifuziji.

Proces transformacije trebalo je da traje jednu deceniju jer je zakon propisao da ce ih drzava finansirati u potpunosti do kraja 2003. godine, nakon cega je planirano postepeno smanjenje drzavnih subvencija i uvecanja udela u finansiranju Fonda za radiodifuziju.

Trebalo je da ovaj fond prikuplja sredstva putem mesecnih pretplata slusalaca i gledalaca i kroz naknade za dozvole za emitovanje i registraciju koje placaju komercijalnu mediji.

U stvarnosti, ovaj fond nije stao na svoje noge zbog odsustva politicke volje. Usled toga, BNT i BNR se jos uvek finansiraju iz drzavnog budzeta, pri cemu nije osmisljen nijedan drugi mehanizam za njihovo nezavisno finansiranje.

Jedna od posledica je da oni funkcionisu u vecoj meri kao komercijalne stanice umesto kao javni medijski servisi pri cemu su zadržali ključne pozicije medju domacim medijima. Takodje su neprestano izloženi pritiscima od strane korporativnih i politickih krugova.

Dugorocno resenje lezi u sveobuhvatnoj finansijskoj reformi.

Politicka nezavisnost se jedino moze osigurati reformisanjem njihovih finansija jer se postojeca praksa pokazala destruktivnom u pogledu profesionalnih standarda.

Politicki pritisci na obe drzavne medijske kuce tokom protekle decenije stalno su prouzrokovali krize menadzmenta, a razliciti oblici cenzure i autocenzure tokom proteklih godina podrili su reputaciju novinarstva u citavoj Bugarskoj.

Korporativni uticaj se cesto ogleda u spoljnim i koprodukcijским programima. Prema zakonu, u njima se ne mogu obradivati politicke ili privredne teme, ali u praksi se ova pravila neprestano krse.

Slicno tome, regulatorno telo, Savet za elektronske medije, jos uvek se finansira iz drzavnog budzeta sto ugrozava njegovu politicku nezavisnost.

Jedini nacin za poboljsanje postojece situacije jeste da se promene izvori finansiranja i izmeste van kontrole politicara na vlasti.

Time bi se BNT i BNR transformisali u javne medijske servise koji bi se prvenstveno bavili proizvodnjom programa od opsteg interesa, a finansirali bi se na jedan transparentan nacin. U ovom trenutku, komercijalni interesi dominiraju programima BNT-a zbog cega sve vise lici na vecinu privatnih stanica, a manjine i siromasni slojevi gradjana, na primer, ne dobijaju od nacionalne televizije uslugu koja se ocekuje od njih.

Trebalo bi iznova razmotriti odgovornost BNT-a za zadovoljavanjem potreba razlicitih drustvenih grupa jer se program drzavne televizije trenutno malo razlikuje od komercijalnih medijskih kuca. BNR je u istoj poziciji jer radijski programi ove kuce takodje odrazavaju komercijalne potrebe.

Osim negativnih društvenih i političkih reperkusija svega ovoga, sadašnji sistem finansiranja podriva ekonomske principe na kojima počiva ostatak medijskog tržišta.

Trenutno, veličina državne subvencije se utvrđuje na osnovu troškova po satu programa. Ona nije u vezi – niti je uslovljena – proizvodnjom programa uobičajenih za javni medijski servis.

Time se BNR i BNT postavljaju u privilegovanu poziciju koja je u suprotnosti sa celavom filozofijom koja stoji iza subvencija za funkcije javnog servisa.

To je, takođe, suprotno evropskim propisima o konkurenciji u kojima se insistira na definisanju obaveza javnog servisa, što bi se učinilo na objektivni i transparentan način.

Mada BNT podleže zakonskim ograničenjima, te može da prodaje samo petnaest minuta oglašivačkog prostora dnevno, i to do četiri minuta po satu (za druge javne servise su ograničenja šest minuta po satu, a za komercijalne medije – 12 minuta po satu), ova stanica je još uvek treći po veličini akter (posle BTV i Nove TV) na oglašivačkom tržištu.

Jasno je da se državne subvencije jedino mogu opravdati određivanjem konkretnih ciljeva u pogledu produkcije programa od javnog interesa, pri čemu treba izgraditi novi jasan i unapredjeni mehanizam finansijske kontrole i odgovornosti.

Neefikasnost postojećeg sistema se jasno ukazuje ako se uporedi broj ljudi koji rade u BNT-u i najvećoj privatnoj televiziji, BTV-u. Tu se vidi da novac poreskih obveznika služe za izdržavanje osoblja BNT-a koje je pet puta brojnije od osoblja BTV-a potrebnog da obavi iste zadatke u medijskoj kući.

Mada su problemi sa kojima se suočavaju bugarski mediji ozbiljni, glavni problem je u tome što se čini da su predstavnici medija i zakonodavci dosta daleko od pronalaska pravog rešenja.

Čini se, takođe, kako je malo verovatno da će Fond za radio i televiziju uskoro proraditi.

To znači da treba razmotriti druge mehanizme koji bi garantovali finansijsku nezavisnost javnih medijskih servisa i regulatornog tela.

Postoji hitna potreba da se garantuje karakter javnog servisa kod BNT-a i BNR-a. To se mora uraditi kroz nove programske seme koje, zauzvrat, moraju proisteci iz siroke javne debate o aktuelnim potrebama društva. U isto vreme, trebalo bi preduzeti drastične mere da se racionalizuje njihova finansijska administracija.

Asja Kavrakova je direktor Programa za evropske integracije i regionalnu stabilnost Instituta za otvoreno društvo u Sofiji.

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/komentar-vreme-je-za-prave-javne-medijske>